

**PROJEKT „ZAJEDNO ZA
SRETNO ODRASTANJE“**

**NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
S INTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAOVICA**
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485 , 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenci
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

SMJERNICE I PREPORUKE **za integraciju učenika s teškoćama u razvoju u odgojno-obrazovni** **sustav i život lokalne zajednice**

Barbara Radan Kovač, mag.psih.

Orahovica, listopad 2016.

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel:+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

**PROJEKT „ZAJEDNO ZA
SRETNO ODRASTANJE“**

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
SINTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAHOVICA
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485 , 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenci
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

Sadržaj

Podaci o projektu „Zajedno za sretno odrastanje“	1
Izvršene aktivnosti	2
Rezultati	5
Početno stanje	5
Završno stanje	6
Analiza uspješnosti projekta	7
Analiza razlika u procjenama samopoštovanja učenika s teškoćama u razvoju dobivenim ispunjavanjem Coopersmithovog upitnika samopoštovanja (SEI) na početku i na kraju projekta	7
Analiza evaluacijskih listića učenika s teškoćama u razvoju, suučenika, korisnika udruge „Jaglac“, roditelja djece predškolske dobi s teškoćama u razvoju te volontera i koordinatora na projektu	8
Rasprava	10
Smjernice i preporuke	14
Zaključak	15
Zahvale	16
Literatura	17

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel.+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

PROJEKT „ZAJEDNO ZA SRETNO ODRASTANJE“

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
S INTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAHOVICA
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485 , 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdeni
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

1. Podaci o projektu „Zajedno za sretno odrastanje“

Nositelj projekta „Zajedno za sretno odrastanje“ je udruga za osobe s intelektualnim teškoćama „Jaglac“ Orahovica. Kao partneri na projektu uključene su OŠ „Ivana Brlić Mažuranić“ Orahovica te OŠ „Ivan Goran Kovačić“ Zdeni, dok su kao suradnici uključeni OŠ „Antun Gustav Matoš“ Čačinci te Centar za socijalnu skrb Slatina, Podružnica Orahovica. Pokrovitelji projekta su Ministarstvo socijalne politike i mladih te Nacionalna zaklade za razvoj civilnog društva. Prioritetna područja obuhvaćena projektom su promicanje i zaštita prava djece te zaštita prava osjetljivih skupina djece.

Cilj projekta je osiguranje podrške djeci s teškoćama u razvoju i njihovim roditeljima u procesu integracije u odgojno-obrazovni sustav škole i zajednice provođenjem preventivno – edukativnih radionica usmjerenih osiguranju, promicanju i zaštiti njihovih prava budući da je kontaktima sa školama te CZSS Slatina utvrđeno postojanje poteškoća i izazova pri integraciji učenika s teškoćama u razvoju. Naime, niti jedna od tri škole uključene u projekt nema stručnog suradnika psihologa niti edukacijskog rehabilitatora te su pedagozi preopterećeni obimom različitih poslova. Također, uočeno je da velik broj roditelja odbija prihvatiti teškoće koje postoje kod njihove djece zbog straha od socijalne izolacije, zbog čega je potrebno raditi na destigmatizaciji i smanjivanju predrasuda o osobama s teškoćama u razvoju. Nadalje, primijećen je i porast broja udomljene djece s teškoćama u razvoju kojoj je potrebna dodatna podrška kako bi se uspješno suočavala sa školskim zadacima te prebrodila emocionalne teškoće zbog izdvajanja iz obitelji. Isto tako, uočen je problem predškolske djece s teškoćama u razvoju koja, zbog preopterećenosti vrtića i nedostatka stručnog kadra nisu integrirana u vrtiće te su izolirana od društva vršnjaka, što dodatno negativno utječe na njihov razvoj. Konačno, kroz djelovanje udruge „Jaglac“ uočeno je da su korisnici, unatoč izrazitom trudu djelatnika i volontera, samo djelomično integrirani u život zajednice te su i dalje stigmatizirani, zbog čega je potrebno raditi na razvoju tolerancije i prihvaćanju različitosti.

Kao što proizlazi iz ranije navedenog, projekt je namijenjen:

- učenicima s teškoćama u razvoju koji pohađaju nastavu prema individualiziranom, prilagođenom ili posebnom programu

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel.+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

PROJEKT „ZAJEDNO ZA SRETNO ODRASTANJE“

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
SINTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAHOVICA
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485, 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenci
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

- djeci predškolske dobi s teškoćama u razvoju te njihovim roditeljima
- suučenicima
- roditeljima učenika s teškoćama u razvoju
- odraslim osobama s intelektualnim teškoćama – članovima udruge „Jaglac“

Okvirnim planom i programom projekta je obuhvaćeno: šest radionica za učenike s teškoćama u razvoju u svakoj školi; šest radionica za suučenicima u svakoj školi; šest sati individualnih razgovora s učenicima s teškoćama u razvoju u svakoj školi; jedna integracijska radionica za učenike posebnog odjela u OŠ IGK Zdenci; jedna radionica za roditelje učenika s teškoćama u razvoju u svakoj školi; jedna radionica za roditelje djece predškolske dobi s teškoćama u razvoju te igraonica za djecu u udruzi „Jaglac“; četiri integracijske radionice za korisnike udruge „Jaglac“ i učenike uključenih škola; četiri psihosocijalne radionice za korisnike udruge „Jaglac“ te administrativni poslovi.

2. Izvršene aktivnosti

Na početku projekta, prikupljene su suglasnosti roditelja učenika s teškoćama u razvoju za sudjelovanje u projektu. Od ukupno $N=47$ učenika s teškoćama u razvoju u sve tri škole, $N=37$ je roditelja dalo suglasnost za sudjelovanje učenika u projektu, te je u konačnici projektom obuhvaćeno $N=36$ učenika s teškoćama u razvoju u sve tri škole (jedna učenica nije dolazila na radionice zbog anksioznosti, a roditelji su dali suglasnost): $N=10$ u OŠ IBM Orahovica; $N=13$ u OŠ IGK Zdenci te $N=13$ u OŠ AGM Čačinci. Kad je riječ o suučenicima, radionicom „Tolerancija“ obuhvaćeno je ukupno $N=310$ učenika u sve tri škole.

Sve su aktivnosti izvršene u skladu s Okvirnim planom i programom projekta, osim integracijskih radionica za korisnike udruge „Jaglac“ i učenike, kojih je provedeno tri. Naime, zbog organizacijskih razloga, jedna se radionica nije uspjela održati. Pregled izvršenih aktivnosti s navedenim temama i korisnicima naveden je u Tablici 1., dok je pregled individualnih razgovora s učenicima s teškoćama u razvoju naveden u Tablici 2.

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel.+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
S INTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAHOVICA
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485 , 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenci
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

**PROJEKT „ZAJEDNO ZA
SRETNO ODRASTANJE“**

Tablica 1. Izvršene aktivnosti - projekt „Zajedno za sretno odrastanje“

AKTIVNOST I KORISNICI	TEMA	CILJ
radionica za roditelje učenika s TUR	Projekt i pomoć djeci s TUR	upoznavanje s projektom; ponavljanje znanja o dječjim pravima; prihvaćanje različitosti
1. radionica za učenike s TUR	Tko sam	upoznavanje sebe i drugih; prepoznavanje međusobnih sličnosti i razlika
2. radionica za učenike s TUR	Ljudska prava	upoznavanje vlastitih prava; razvoj osjetljivosti na njihovo kršenje
3. radionica za učenike s TUR	Samopoštovanje	prepoznavanje vlastitih pozitivnih osobina; razumijevanje konstrukta samopoštovanja
4. radionica za učenike s TUR	Komunikacija	primjena govora prihvaćanja i nenasilnih metoda rješavanja sukoba; uočavanje važnosti komunikacije
5. radionica za učenike s TUR	Prijateljstvo	razvoj osjećaj pripadnosti; istraživanje naravi prijateljstva
6. radionica za učenike s TUR	Osjećaji	prepoznavanje osjećaja kod drugih; uočavanje vlastite uloge u postizanju sreće
radionica za suučenike	Tolerancija	razvoj empatije, tolerancije i pozitivne slike prema učenicima s teškoćama u razvoju
radionica integracije za učenike posebnog odjela u OŠ Zdenci	Uskršnje čestitke	međusobno upoznavanje; razvoj osjećaja pripadnosti; prihvaćanje različitosti
1. psihosocijalna radionica - korisnici udruge „Jaglac“	Tko sam	upoznavanje sebe i drugih; prepoznavanje međusobnih sličnosti i razlika
2. psihosocijalna radionica - korisnici udruge „Jaglac“	Samopoštovanje	prepoznavanje vlastitih pozitivnih osobina; razumijevanje konstrukta samopoštovanja
3. psihosocijalna radionica - korisnici udruge „Jaglac“	Prijateljstvo	razvoj osjećaj pripadnosti; istraživanje naravi prijateljstva
4. psihosocijalna radionica - korisnici udruge „Jaglac“	Osjećaji	prepoznavanje osjećaja kod drugih; uočavanje vlastite uloge u postizanju sreće
tri integracijske radionice - korisnici udruge „Jaglac“ i učenici	glazbene, likovno-kreativne radionice	međusobno upoznavanje; razvoj moralnih vrijednosti i tolerancije te smanjenje predrasuda
radionica za roditelje djece predškolske dobi	I moje dijete je posebno	međusobno upoznavanje; razvoj suradnje; razmjena mišljenja; pružanje podrške

Napomena. TUR - teškoće u razvoju; radionica za roditelje učenika s TUR - održana 1 u svakoj OŠ; 1.-6. radionica za učenike s TUR - održano 6 u svakoj OŠ; radionica za suučenike - održano 6 u svakoj školi (svaki put drugi razredni odjel).

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel.+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

**PROJEKT „ZAJEDNO ZA
SRETNO ODRASTANJE“**

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
SINTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAHOVICA
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485 , 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenci
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

Tablica 2. Pregled izvršenih individualnih razgovora s učenicima s TUR u sve tri OŠ - projekt „Zajedno za sretno odrastanje“

DATUM	OŠ	TEMA
03.02.2016.	IGK Zdenci	poteškoće u ponašanju
03.02.2016.	IGK Zdenci	emocionalne poteškoće, prorada traume iz prošlosti
04.02.2016.	IBM Orahovica	odnosi s roditeljima, pretjerana očekivanja roditelja
10.02.2016.	AGM Čačinci	samopoštovanje
16.02.2016.	IBM Orahovica	zadirivanje od strane vršnjaka
17.02.2016.	IGK Zdenci	zadirivanje od strane vršnjaka
04.03.2016.	IGK Zdenci	komunikacijske vještine
16.03.2016.	IBM Orahovica	prihvatanje udomiteljske obitelji, narušeni odnosi s roditeljima, poteškoće u školi
31.03.2016.	AGM Čačinci	poteškoće u ponašanju, odgovornost
06.04.2016.	AGM Čačinci	samopoštovanje, socijalne vještine
08.04.2016.	IGK Zdenci	komunikacijske vještine
11.04.2016.	IGK Zdenci	emocionalne teškoće
11.04.2016.	IGK Zdenci	emocionalne poteškoće, prorada traume iz prošlosti
12.04.2016.	IBM Orahovica	nasilje u obitelji, izloženost stresnim događajima u obitelji
13.04.2016.	AGM Čačinci	socijalne vještine, prijateljstvo
13.05.2016.	IBM Orahovica	teškoće u učenju
13.05.2016.	AGM Čačinci	suočavanje s gubitkom bliske osobe
19.05.2016.	AGM Čačinci	slika o sebi, odnosi s pripadnicima suprotnog spola
23.05.2016.	IBM Orahovica	prijateljstvo
24.05.2016.	IGK Zdenci	poteškoće u školi

Napomena. TUR - teškoće u razvoju; u svakoj školi održano je po 6 sati individualnih razgovora. Razgovor je ponekad proveden samo s jednim učenicom, a ponekad s dva učenika po pola sata.

Na početku prve te na kraju šeste radionice za učenike s teškoćama u razvoju, učenici su ispunili Coopersmithov upitnik samopoštovanja (Forma B, Coopersmith, 1967; prilagodili Bezinović i Lacković-Grgin, 1990) kako bi se dobili podaci o razini samopoštovanja na početku te na kraju provedbe projekta u svrhu analize uspješnosti projekta. Upitnik se sastoji od 25 čestica prinudnog izbora i nema subskale. Viši rezultat upućuje na višu razinu samopoštovanja. Maksimalni

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel.+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

PROJEKT „ZAJEDNO ZA SRETNO ODRASTANJE“

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
SINTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAHOVICA
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485, 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenci
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

rezultat koji je moguće postići je 25. Osim toga, na kraju svake radionice učenici, korisnici udruge „Jaglac“ te roditelji predškolske djece s teškoćama u razvoju ispunjavali su evaluacijske listiće koji su također upotrebljeni pri analizi uspješnosti projekta. Također, po završetku projektnih aktivnosti volonterke i koordinatorice projekta (pedagoginje iz sve tri škole te socijalna radnica Centra za socijalnu skrb Slatina Područni ured Orahovica) koje su sudjelovale u projektu su ispunile evaluacijski list kako bi se dobio i njihov stav o provedbi projekta.

3. Rezultati

3.1. Početno stanje

Ukupno je $N=32$ učenika ispunilo Coopersmithov upitnik samopoštovanja (SEI) u sve tri škole (13 u OŠ AGM Čačinci; 9 u OŠ IGK Zdenci te 10 u OŠ IBM Orahovica). U prosjeku, učenici su postigli rezultat $M=18,03$; $SD=4,216$ (min=8; max=25). Navedeni rezultat odgovara 35. centilu, odnosno nižem prosjeku populacije učenika 5.-8. razreda OŠ. Ovakvi rezultati su očekivani zbog heterogenosti uzorka s obzirom na dob. Naime, samopoštovanje je relativno stabilno tijekom ranog i srednjeg djetinjstva, no ulaskom u period adolescencije, oko 12. godine, dolazi do mnogih promjena. Različiti autori smatraju da u toj dobi samopoštovanje uglavnom opada te taj pad traje do polaska u srednju školu (Živković, 2006). Dobiveni rezultati su u skladu i s istraživanjima koja navode da učenici s TUR imaju niže samopoštovanje nego učenici bez TUR (ValÅs, 1999), kao i istraživanjima koja su pronašla povezanost slabijeg školskog uspjeha s niskim samopoštovanjem (Dujmović, 2012; Tomljenović i Nikčević-Milković, 2005).

Analizom dobivenih rezultata uočava se da 59% učenika navodi da bi rado promijenili mnogo toga sa sobom. Nadalje, 25% učenika navodi da lako odustaju, dok 22% navodi da im je život težak. 31% učenika navodi da im kod kuće nitko ne posvećuje dovoljno pažnje te da im se djeca često rugaju. Zabrinjava podatak da je 9% učenika mnogo puta htjelo napustiti dom. 28% učenika smatra da su nastavnici nezadovoljni s njima. S druge strane, svojim školskim uspjehom ponosi se 84% učenika.

Sve navedeno u skladu je s problemima i potrebama djece s teškoćama u razvoju na temelju kojih je planiran projekt, odnosno vidljivo je da je s učenicima s teškoćama u razvoju potrebno

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel.+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

PROJEKT „ZAJEDNO ZA SRETNO ODRASTANJE“

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
S INTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAHOVICA
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485 , 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenci
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

dodatno raditi na razvoju pozitivne slike o sebi i socijalnih vještina u svrhu stvaranja kvalitetnijih međuvršnjačkih odnosa te odnosa s roditeljima i nastavnicima. Isto tako, potrebno je raditi na razvoju tolerancije i prevenciji nasilja te diskriminacije kod suučenika.

3.2. Završno stanje

Ukupno je $N=25$ učenika ispunilo upitnik u sve tri škole (11 u OŠ AGM Čačinci, 5 u OŠ IGK Zdenci te 9 u OŠ IBM Orahovica). U prosjeku, učenici postižu rezultat $M=17,04$; $SD=4,765$ (min=6; max=24). Navedeni rezultat odgovara 30. centilu, odnosno nižem prosjeku populacije učenika 5.-8. razreda OŠ. Iako se očekivalo da će aktivnosti u sklopu projekta rezultirati povećanjem samopoštovanja učenika s teškoćama u razvoju, ovakav rezultat nije iznenađujući s obzirom na mali broj aktivnosti predviđenih projektom te kratko trajanje projekta, što je nedovoljno kako bi se utjecalo na osjećaj vlastite vrijednosti.

Analizom rezultata uočava se da 52% učenika navodi da bi rado promijenili mnogo toga sa sobom. Nadalje, 32% učenika navodi da lako odustaju, dok 20% navodi da im je život težak. 32% učenika navodi da im kod kuće nitko ne posvećuje dovoljno pažnje, dok 44% učenika navodi im se djeca često rugaju. Zabrinjava podatak da je 8% učenika mnogo puta htjelo napustiti dom. 21% učenika smatra da su nastavnici nezadovoljni s njima. S druge strane, svojim školskim uspjehom ponosi se 83% učenika.

Budući da je pri završnoj procjeni samopoštovanja 13% više učenika s teškoćama u razvoju navelo da im se djeca često rugaju nego što su naveli pri početnoj procjeni, potrebno je ustrajati u radu na prevenciji neprihvatljivih oblika ponašanja kroz školske preventivne programe, ali i općenito razvijati svijest o tome što sve obuhvaća neprihvatljivo ponašanje - kako kod učenika, tako i kod roditelja, budući da se takvi oblici ponašanja često usvajaju socijalnim učenjem, tj. opažanjem bliskih osoba. Ovakav podatak može upućivati i na to da su učenici s teškoćama u razvoju kroz radionice razvili svijest o vlastitim pravima i njihovom kršenju te su počeli jasnije prepoznati neprihvatljive oblike ponašanja drugih učenika prema njima.

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel.+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

PROJEKT „ZAJEDNO ZA SRETNO ODRASTANJE“

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
SINTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAHOVICA
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485 , 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenci
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

3.3. Analiza uspješnosti projekta

3.3.1. Analiza razlika u procjenama samopoštovanja učenika s teškoćama u razvoju dobivenim ispunjavanjem Coopersmithovog upitnika samopoštovanja (SEI) na početku i na kraju projekta

Kako bi se provjerila razlika u procjenama samopoštovanja učenika s teškoćama u razvoju na početku i na kraju projekta, proveden je *t-test* za zavisne uzorke. Budući da nisu svi učenici ispunili Coopersmithov upitnik samopoštovanja i prvi i drugi put, odnosno neki su se uključili tek nakon prve radionice, a neki nisu prisustvovali posljednjoj radionici, statistička obrada provedena je na $N=23$ učenika za koje su postojali podaci u obje primjene SEI. Prije provođenja *t-testa* Kolmogorov - Smirnovljevim testom provjeren je normalitet distribucija rezultata te je utvrđeno da distribucije ne odstupaju značajno od normalne raspodjele (*K-S* vrijednosti 0,11 i 0,12; $p > ,05$). Rezultati dobiveni *t-testom* za zavisne uzorke prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3. Rezultati dobiveni *t-testom* za zavisne uzorke - analiza razlika između završne i početne primjene SEI

	N	M	SD	t	SS
1. primjena SEI	23	17,83	4,677	0,163*	22
2. primjena SEI	23	17,65	4,292		

*Napomena: N - broj sudionika; M - aritmetička sredina; SD - standardna devijacija, t - vrijednost t-testa, SS - stupnjevi slobode, * - $p > ,05$.*

Dobiveni rezultati upućuju na to da nema statistički značajne razlike u razini samopoštovanja prije provođenja prve radionice te nakon provođenja posljednje radionice. Iako se očekivalo da će aktivnosti osmišljene projektom rezultirati povećanjem samopoštovanja učenika s TUR, dobiveni rezultati nisu posve neočekivani te se mogu objasniti brojnim činiteljima.

Jedan od činitelja koji su mogli utjecati na rezultate je konstrukcija samog upitnika SEI, odnosno broj i složenost čestica koje nisu posve prilagođene učenicima s teškoćama u razvoju, što je bilo očito prilikom ispunjavanja upitnika. Naime, unatoč tome što su im u ispunjavanju upitnika pomagale volonterke, učenici su pokazivali nerazumijevanje pojedinih čestica te zamor zbog dužine

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel:+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

PROJEKT „ZAJEDNO ZA SRETNO ODRASTANJE“

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
SINTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAHOVICA
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485, 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenci
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

upitnika. Nadalje, još jedan od faktora koji su mogli utjecati na rezultate je mali broj sudionika, koji je u statističkim obradama dodatno smanjen jer nisu prikupljeni podaci prije-poslije za sve učenike budući da su neki izostali s radionica zbog bolesti ili suprotne smjene. Također, projektom je predviđeno po šest radionica za učenike s teškoćama u razvoju u svakoj školi te šest sati individualnih razgovora, što je nedovoljno kako bi se postigle trajne i značajne promjene u slici o sebi, samopoštovanju, komunikacijskim i socijalnim vještinama te smanjenju negativnih emocija. Tome u prilog govori i činjenica da su se radionice odvijale u velikom vremenskom razmaku, tj. tempom od jedne do iznimno dvije radionice mjesečno. S obzirom na mehanizam održavanja razine samopoštovanja, tj. tendenciju da najčešće tragamo za onim informacijama koje potvrđuju naše mišljenje o nama samima, a izbjegavamo one koje su mu suprotne, samopoštovanje ostaje prilično nezavisno od mišljenja drugih i relativno stabilno kroz vrijeme (Todorović, 2004), što upućuje na potrebu za dugotrajnijim i intenzivnijim aktivnostima koje će ustrajati u razvoju pozitivne slike o sebi kod učenika s teškoćama u razvoju.

3.3.2. Analiza evaluacijskih listića učenika s teškoćama u razvoju, suučenika, korisnika udruge „Jaglac“, roditelja djece predškolske dobi s teškoćama u razvoju te volontera i koordinatorana projektu

Kao dodatne mjere uspješnosti projekta korištene su evaluacije učenika s teškoćama u razvoju, suučenika te korisnika udruge „Jaglac“, kao i povratne informacije volontera i projektnih koordinatora - pedagoginja iz sve tri škole te socijalne radnice Centra za socijalnu skrb Slatina Područni ured Orahovica.

Učenici s teškoćama u razvoju su ocijenili da im se provedena radionica sviđa u 94% slučajeva; u 3% slučajeva su naveli da im se provedena radionica niti sviđa niti ne sviđa, dok su u 3% slučajeva naveli da mi se radionica nije svidjela.

Suučenici su u 89% slučajeva naveli da im se svidjela radionica; u 9% slučajeva su naveli da im se provedena radionica niti sviđa, niti ne sviđa, dok su u 2% slučajeva naveli da im se radionica nije svidjela.

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel.+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

PROJEKT „ZAJEDNO ZA SRETNO ODRASTANJE“

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
SINTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAHOVICA
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485 , 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenci
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

Korisnici udruge „Jaglac“ su u 95% slučajeva naveli da im se sviđjela provedena radionica, dok su u 5% slučajeva naveli da im se provedena radionica niti sviđa, niti ne sviđa.

Na radionici za roditelje djece predškolske dobi s teškoćama u razvoju sudjelovalo je $N=4$ roditelja. U evaluacijskim listićima svi su naveli da su vrlo zadovoljni vođenjem radionice, vlastitim sudjelovanjem te su se svi osjećali vrlo zadovoljno tijekom radionice.

Povratne informacije volonterki su u skladu s evaluacijama učenika i korisnika udruge „Jaglac“. Naime, volonterke su navele da su učenici s teškoćama u razvoju s veseljem iščekivali iduće radionice te da su pozitivno reagirali na same radionice, volontere, voditeljicu, ali i činjenicu da im se posvećuje dodatna pozornost izvan školskih okvira, odnosno da se upravo njima bave određene osobe koje su došle „izvana“ i nisu nužno vezane za školski kontekst. Nadalje, navode da su učenici aktivno sudjelovali te da su se međusobno bolje upoznali. Isto tako, navode da su i suučenicima pozitivno reagirali na radionice.

Povratne informacije koordinatorica na projektu, tj. pedagoginja iz sve tri škole te socijalne radnice iz Centra za socijalnu skrb Slatina Područni ured Orahovica su također u skladu s evaluacijama ostalih sudionika u projektu. Naime, koordinatorice smatraju da su aktivnosti projekta bile korisne i usmjerene na povećanje dobrobiti osjetljivih skupina, kao i da sam projekt može imati pozitivne učinke na učenike s teškoćama u razvoju, suučenicima, roditelje i korisnike udruge „Jaglac“. Nadalje, u potpunosti su zadovoljne samim projektom, kao i suradnjom s voditeljicom i izvoditeljicom projekta. Navode da su učenici i drugi sudionici u projektu pozitivno reagirali na projekt te da su s radošću sudjelovali. Također, uočile su pozitivne promjene kod uključenih učenika s teškoćama u razvoju u smislu prevladavanja određenih prepreka koje su njihove teškoće stavile pred njih te razvoja pozitivne slike o sebi, ali smatraju da je nužno zapošljavanje stručnjaka psihološkog i edukacijsko-rehabilitacijskog profila koji će osigurati kontinuiranu podršku učenicima s teškoćama u razvoju. Osim toga, smatraju da je u školama nužno osigurati i određene materijalne te prostorne preduvjete nužne za inkluziju učenika s teškoćama u razvoju. Konačno, smatraju da je projekt pokazao da se suradnjom različitih institucija i organizacija civilnog društva može doprinijeti uspješnom odgoju djece s teškoćama u razvoju te im omogućiti ravnopravno sudjelovanje u životu lokalne zajednice.

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel:+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

PROJEKT „ZAJEDNO ZA SRETNO ODRASTANJE“

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
SINTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAOHOVICA
Oraštica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Oraštica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485, 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenči
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

S obzirom na podatke dobivene evaluacijama, vidljivo je da je projekt ostavio pozitivan dojam kod učenika i korisnika te da su im se sviđele provedene aktivnosti i način rada.

4. Rasprava

Kao što je ranije navedeno, projektom je obuhvaćeno $N=36$ od $N=47$ učenika s teškoćama u razvoju u sve tri uključene škole (76,6% od ukupnog broja učenika s TUR), iz čega slijedi da nisu svi roditelji učenika s teškoćama u razvoju bili suglasni sa sudjelovanjem vlastite djece u projektu, unatoč izrazitom trudu projektnih koordinatorica - školskih pedagoginja, ravnateljica škola te voditeljice i izvoditeljice projekta da naglase sve prednosti i dobrobiti projekta. Pokazalo se da neki roditelji još uvijek imaju predrasude o psihologiji kao znanosti, kao i strah da će uključenost njihove djece u ovakve aktivnosti rezultirati socijalnom izolacijom, etiketiranjem, ruganjem i sl. Suprotno tome, podaci dobiveni evaluacijama učenika s teškoćama u razvoju pokazuju kako se oni nisu osjećali izdvojeno nego su bili radosni što su bili uključeni u neke nove aktivnosti u skupini djece podjednakih mogućnosti, što im je omogućilo da se međusobno bolje upoznaju, stvore nova prijateljstva, ali i dobiju dodatnu stručnu podršku. U prilog tome govore i povratne informacije volonterki koje su uočile da učenici s nestrpljenjem očekuju iduću radionicu, sretni su što su uključeni u aktivnosti projekta te u njima spremno sudjeluju i rado na njih dolaze. Iz navedenog je vidljiv paradoks - pojedini roditelji nisu dali suglasnost za sudjelovanjem vlastitog djeteta u projektu kako ga ne bi izolirali, a zapravo su ga upravo takvom odlukom isključili iz aktivnosti u kojima su sudjelovala ostala, njemu slična djeca. Isto tako, neki roditelji ni sami nisu u potpunosti prihvatili postojanje teškoća kod vlastitog djeteta te smatraju da njihovoj djeci nije potrebna dodatna pomoć i podrška. Upravo u takvim stajalištima leži potencijalni problem. Naime, za razvoj i održavanje djetetova samopoštovanja iznimno je važno mišljenje vršnjaka i roditelja. Uključenost u vršnjačku grupu djeci daje podatak o tome kako ih vide drugi, što im omogućuje oblikovanje mišljenja o sebi na temelju usporedbe svojih sposobnosti s drugima (Blašković, 2008). Iz tog razloga je važno da se dijete uključi u skupinu sebi sličnih vršnjaka, kako se ne bi uvijek uspoređivalo s vršnjacima čije su mogućnosti iznad njegovih. Isto tako, ako dijete od roditelja dobiva pozitivne povratne informacije i pozitivne osjećaje te ako može ispuniti očekivanja roditelja,

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel.+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

PROJEKT „ZAJEDNO ZA SRETNO ODRASTANJE“

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
SINTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAHOVICA
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485 , 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenci
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

veća je vjerojatnost da će imati više samopoštovanje. S druge strane, kritiziranje, negativni stavovi i previsoka očekivanja od djeteta ne omogućuju djetetu da doživi osjećaj uspjeha te se mogu negativno odraziti na njegovo samopoštovanje. Također, radionice za roditelje djece predškolske dobi s teškoćama u razvoju odazvalo se samo četvero roditelja, unatoč saznanjima da postoji veći broj takve djece te dodatnim naporima usmjerenima u pridobivanje njihovih roditelja na suradnju u projektu. Naime, osim javnih poziva koji su upućeni putem medija, u suradnji s Centrom za socijalnu skrb Orahovica te dječjim vrtićem roditeljima predškolske djece s teškoćama u razvoju upućeni su osobni usmeni i pisani pozivi za radionicu. Isto tako, pozivi za radionicu ostavljeni su kod pedijatrice u Domu zdravlja. Sve navedeno navodi na zaključak o zatvorenosti, negativnim stavovima, strahovima i nepovjerljivosti roditelja kad je riječ o ovakvim aktivnostima. Budući da ne postoji jedinstvena evidencija djece predškolske dobi s teškoćama u razvoju, pokazalo se da su njihovi roditelji skupina do koje je prilično teško doprijeti jer su najčešće prepušteni „sami sebi“. Naime, samo se jedna udruga na području Virovitičko-podravske županije bavi ranom intervencijom i to u Virovitici, koja je većini roditelja nedostupna iz materijalnih razloga, ali i zbog velike udaljenosti, što dodatno otežava poticanje uključenosti i otvorenosti roditelja za ovakve aktivnosti koje bi im omogućile razmjenu iskustava te stručnu pomoć i podršku.

Iz navedenog je jasno da je potrebno posvetiti više pažnje informiranju i educiranju roditelja djece s teškoćama u razvoju, raditi s njima na prihvaćanju vlastitog djeteta onakvim kakvo ono jest te ih usmjeravati na pozitivno i na sve ono što njihova djeca mogu. Nadalje, dobiveni rezultati upućuju na potrebu za ustrajnim radom na razvoju tolerancije i prevenciji neprihvatljivih oblika ponašanja te bi budućim projektima trebalo obuhvatiti i veći broj radionica za suučenike koje bi se bavile navedenim temama. Također, budućim projektima bi trebalo i intenzivno raditi na smanjenju predrasuda prema osobama s poteškoćama u razvoju na razini cijele zajednice - od vrtića i škola do udruga i organizacija civilnog društva kroz što češće i što mnogobrojnije zajedničke aktivnosti - npr. sportske igre s „miješanim“ ekipama, radionice radne terapije, glazbene i plesne aktivnosti i sl. U svemu navedenom veliku ulogu ima stručni tim škole, uključujući psihologa. U prilog tome govori i činjenica da su se roditelji djece predškolske dobi s teškoćama u razvoju na radionici u udruzi „Jaglac“ otvorili i podijelili svoja iskustva, kao i brojne probleme i izazove s kojima se

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel.+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

PROJEKT „ZAJEDNO ZA SRETNO ODRASTANJE“

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
SINTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAOHOVICA
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485, 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenca
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

susreću. Razmjenom iskustava i međusobnom podrškom, ali i stručnim savjetima psihologa, roditelji su osnaženi i spremniji na buduće izazove. U idealnom slučaju, roditeljima djece s teškoćama bi se u sklopu vrtića, škole ili udruge mogle organizirati manje grupe u kojima bi se vršila „roditeljska supervizija“ koju bi vodio psiholog, a omogućila bi im lakše snalaženje u različitim aspektima odgoja i brige o djetetu.

U budućim aktivnostima bi se trebala koristiti primjerenija mjera samopoštovanja, budući da SEI nije posve prilagođen učenicima s teškoćama u razvoju zbog velikog broja čestica te relativno složenih konstrukcija, što je bilo vidljivo prilikom ispunjavanja upitnika jer su učenici pokazivali nerazumijevanje određenih čestica te zamor unatoč tome što su im volonterke pomagale ispuniti upitnik. U tu svrhu mogao bi se prilagoditi neki postojeći ili konstruirati novi upitnik. Osim toga, potrebno je osigurati da svi učenici ispune upitnik i na početku i na kraju projekta kako bi se mogla dobiti realnija slika o eventualnim promjenama. U tu svrhu projekt bi trebao biti opsežniji i obuhvaćati više zaposlenih psihologa koji bi se uvježbali kako bi aktivnosti provodili u jednakim uvjetima ili jednog zaposlenog psihologa na puno radno vrijeme kako bi uspio nadoknaditi eventualne izostanke zbog bolesti učenika ili rada škole u dvije smjene. U skladu s tim je i preporuka da se radionice za učenike s teškoćama provode u manjim grupama (max. 7-8 učenika) kako bi se svakome od njih moglo posvetiti dovoljno vremena. Nadalje, posebnu pažnju treba posvetiti učenicima koji pokazuju i depresivne simptome, poput učenika koji navode da im je život težak ili da su razmišljali o tome da napuste dom. Iste je potrebno uključiti u individualni rad te razgovarati s roditeljima kako bi se postiglo bolje razumijevanje unutar obitelji. Osim toga, potrebno je psihološkim instrumentima procijeniti stupanj depresivnih simptoma te po potrebi učenike uputiti na daljnju obradu dječjem psihijatru kako bi se izbjegle potencijalne negativne posljedice.

Tijekom provođenja projekta uočen je nedostatak stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila te psihologa u stručnom timu škole. Naime, suradnjom navedenih stručnjaka s pedagogima osigurala bi se potpuna stručna podrška unutar škole, koja je važna zbog socioekonomskih prilika u kojima često žive učenici s teškoćama u razvoju (neimaština, narušeni obiteljski odnosi, život u udomiteljskoj obitelji, alkoholizam i sl.), ali i nedostatka stručne podrške i institucija na širem

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel.+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

PROJEKT „ZAJEDNO ZA SRETNO ODRASTANJE“

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
SINTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAOVICA
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485 , 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenci
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

području grada Orahovice. Prisutnost navedenih stručnjaka u školama olakšala bi i ubrzala dijagnostiku i tretman teškoća u govoru, čitanju, pisanju, ponašanju te emocionalnih poteškoća.

Kao što je ranije navedeno, aktivnosti projekta provedene su u velikom vremenskom razmaku te je preporuka za buduće projekte da obuhvate veći broj aktivnosti namijenjenih učenicima s teškoćama u razvoju, suučenicima i roditeljima kroz duži vremenski period, primjerice na tjednoj bazi radionica i individualnog rada sa učenicima s teškoćama u razvoju te integracijskih radionica sa suučenicima kako bi se uspjele potaknuli promjene u samopoštovanju te drugim relevantnim individualnim resursima potrebnim za uspješniju integraciju učenika s teškoćama u razvoju u društvo vršnjaka, razred, cjelokupni odgojno-obrazovni sustav te život zajednice. Budući da djeca konstantno traže potvrdu svoje slike o sebi kod značajnih drugih, roditelji, učitelji i vršnjaci postaju ogledala djetetove slike o sebi (Dmitrović, 2011). Stoga je važno educirati i poticati roditelje i učitelje te im pomagati da kod djece razvijaju osjećaj vlastite vrijednosti, daju im pohvale za trud i motivaciju, nagrađuju svaki mali uspjeh, slušaju djecu i potiču ih da vjeruju u vlastite sposobnosti i mogućnosti, stvaraju klimu koja ne dozvoljava ismijavanje, kao i da u komunikaciji s djecom ne koriste kritiziranje, a sve s ciljem razvoja djetetovog samopoštovanja. Budući da su školski uspjeh i samopoštovanje povezani, važno je svakom učeniku s teškoćama u razvoju omogućiti doživljaj uspjeha i postizanje dobrih ocjena. Veliku ulogu u tome imaju i roditelji, koji već i samim davanjem suglasnosti za primjeren oblik školovanja omogućuju prilagođavanje sadržaja i količine gradiva mogućnostima i potrebama svoga djeteta te mu na taj način pomažu da doživi uspjeh, što se može pozitivno odraziti na sliku o sebi i samopoštovanje učenika. Ako se uzmu u obzir i drugi korelati samopoštovanja, kao što su npr. niža depresivnost (Bumber, 2003), veće zadovoljstvo životom i osjećaj sreće (Tadić, 2005), uspješnija samoregulacija (Tadić, 2005) te niža ispitna anksioznost (Tomljenović i Nikčević-Milković, 2005), jasno je da je rad na razvoju i povećanju samopoštovanja svih učenika, a pogotovo onih s teškoćama u razvoju od velike važnosti za njihov kvalitetan daljnji razvoj i prilagodbu.

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel.+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

PROJEKT „ZAJEDNO ZA SRETNO ODRASTANJE“

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
SINTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAOHOVICA
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485 , 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenci
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

5. Smjernice i preporuke

Na temelju dobivenih rezultata izvedeni su sljedeći zaključci koji se mogu upotrijebiti kao smjernice i preporuke za integraciju učenika s teškoćama u razvoju u odgojno-obrazovni sustav i život lokalne zajednice:

- učenici izrazito pozitivno reagiraju na radionice kao način rada te ih je potrebno koristiti što češće u školskom kontekstu
- psihološki mjerni instrumenti namijenjeni „prosječnoj“ djeci nisu primjenjivi na djeci s teškoćama u razvoju te je u tu svrhu potrebno konstruirati novi ili prilagoditi postojeći instrument
- potrebno je sustavno raditi na povećanju samopoštovanja učenika općenito, a posebno kod učenika slabijeg školskog uspjeha kojima je važno omogućiti doživljaj uspjeha
- roditelji i učitelji imaju važnu ulogu u razvoju samopoštovanja učenika te ih je potrebno educirati i motivirati da: koriste pohvale i nagrade, izbjegavaju negativne stavove te postavljaju realna očekivanja
- kako bi se postigle pozitivne promjene u samopoštovanju i socijalnim vještinama potrebno je osigurati veći broj aktivnosti namijenjenih učenicima s teškoćama u razvoju, suučenicima i roditeljima kroz duži vremenski period
- nužno je ustrajati u razvoju tolerancije, prevenciji neprihvatljivih oblika ponašanja i diskriminacije te smanjenju predrasuda prema osobama s teškoćama u razvoju na razini cijele zajednice kroz javna predavanja, radionice i sl.
- uključivanjem učenika s teškoćama u razvoju u skupinu djece podjednakih mogućnosti stvara se preduvjet za razvoj prijateljstava i socijalnih vještina, ali i temelj za povećanje samopoštovanja kroz usporedbu sa sebi sličnima
- potrebno je uložiti dodatne napore kako bi se u ovakve projekte uključilo što više roditelja djece s teškoćama u razvoju, pri čemu je važno roditelje poticati na prihvaćanje vlastitog djeteta onakvog kakvo ono jest

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel.+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

PROJEKT „ZAJEDNO ZA SRETNO ODRASTANJE“

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
SINTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAHOVICA
Oraštica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Oraštica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485 , 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenci
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

- roditeljima djece s teškoćama u razvoju nužno je pružiti stručnu podršku u suočavanju s teškoćama koje postoje kod njihove djece, raditi na uklanjanju straha od stigmatizacije te ih educirati o načinima pristupa i pomoći djetetu ovisno o vrsti teškoće
- zapošljavanjem stručnjaka psihološkog i edukacijsko-rehabilitacijskog profila u školama omogućila bi se kontinuirana stručna podrška svim učenicima, a posebno učenicima s teškoćama u razvoju, njihovim roditeljima te učiteljima
- budući da kod pojedinih roditelja još uvijek postoje predrasude o psihologiji kao znanosti, potrebno je promovirati psihologiju kao struku te educirati širu zajednicu o ulozi i poslovima psihologa te razlici između psihologije i psihijatrije

6. Zaključak

Sve navedeno upućuje na to da je potrebno i dalje kontinuirano raditi s učenicima s teškoćama u razvoju na razvoju komunikacijskih, socijalnih i akademskih vještina, motivaciji te stvaranju kvalitetnijih obiteljskih i međuvršnjačkih odnosa. Osim toga, potrebno je educirati roditelje o potrebama djece s teškoćama u razvoju te načinima na kojima im oni mogu pružiti podršku. Nadalje, potrebno je ustrajati u izgradnji tolerancije prema različitostima te prevenciji neprimjerenih oblika ponašanja, kako kod djece svih dobnih uzrasta, tako i kod odraslih. Kako bi se to postiglo, nužna je suradnja stručnih kadrova svih raspoloživih ustanova i udruga, koji bi trebali obuhvaćati stručnjake pedagoškog, psihološkog, edukacijsko-rehabilitacijskog profila te srodnih struka.

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel.+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

PROJEKT „ZAJEDNO ZA SRETNO ODRASTANJE“

NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
SINTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAOHOVICA
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485 , 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenci
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

7. Zahvale

Od srca zahvaljujemo svima koji su dali svoj doprinos projektu „Zajedno za sretno odrastanje“:

Udruga „Jaglac“ – nositelj projekta:

Đurđa Šimatović, VŠS ekonomist - voditeljica projekta
Lidija Stojković, dipl. vjeroučiteljica - izvoditeljica projekta

Osnovna škola Ivane Brlić-Mažuranić Orahovica – partner na projektu:

ravnateljica Maja Škraba, prof.
Marija Lenart, pedagoginja – koordinatorica projekta

Osnovna škola Ivan Goran Kovačić Zdenci – partner na projektu:

ravnateljica Mirjana Buneta – Knežević, dipl. defektolog, učitelj razredne nastave
Željka Vremić, prof. pedagogije – koordinatorica projekta

Osnovna škola Antuna Gustava Matoša Čačinci – suradnik na projektu:

ravnateljica Kristina Krmpotić, prof.
Svjetlana Carić, dipl.pedagog – koordinatorica projekta

Centar za socijalnu skrb Slatina Područni ured Orahovica:

Ivanka Kufner, socijalna radnica

Volonterke:

Sonja Balaž, mag. educ. phil. i mag. paed.
Azra Benković, mag.prim.educ. s eng.jez
Evica Grbavac, mag.prim.educ.
Ana Krmpotić, univ.bacc.praesc.educ.
Manuela Mališ, SSS ekonomist
Iva Puhanić, mag.psih.
Tihana Špoljarić, mag.prim.educ.
Sara Vasiljević, mag.prim.educ.

Vanjski suradnici:

Sandra Matošina Borbaš, prof. psih.
Anja Međimurec, mag. psih.

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel:+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111

**PROJEKT „ZAJEDNO ZA
SRETNO ODRASTANJE“**

**NOSITELJ PROJEKTA:
UDRUGA ZA OSOBE
SINTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA „JAGLAC“
ORAHOVICA**
Orahovica, Kralja Zvonimira 53.
E-mail: udrugajaglac@gmail.com

PARTNER:
Osnovna škola
Ivane Brlić-Mažuranić, Orahovica
Trg Tina Ujevića 1
Tel. 033-673-485 , 033-673-483

PARTNER:
Osnovna škola
Ivan Goran Kovačić, Zdenci
Školska 2
tel. 033/646-009, fax. 033/646-613

SURADNIK:
Osnovna škola
Antuna Gustava Matoša, Čačinci
Trg kardinala Franje Kuharića 3
tel. 033/400-626, fax. 033/684-166

8. Literatura

Bezinović, P. i Lacković-Grgin, K. (1990). Percepcija vlastite kompetentnosti, tjelesnog izgleda i samopoštovanja kod 10-godišnje djece. *Primijenjena psihologija*, 11(2), 71-75.

Blašković, M. (2008). *Samopoštovanje i zadovoljstvo tjelesnim izgledom u adolescenciji*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Bumber, Ž. (2003). Razlike u depresivnosti s obzirom na darovitost, spol, dob i školski uspjeh učenika. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Dujmović, M. (2012). *Emocionalna inteligencija, samopoštovanje i školski uspjeh učenika u ranoj adolescenciji*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za psihologiju.

Lacković-Grgin, K. (2002). Coopersmithov upitnik samopoštovanja (SEI). U A. Proroković (Ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika - svezak 1*. Zadar: Filozofski fakultet u Zadru.

Tadić, M. (2005). *Moderatorski i medijacijski utjecaj samopoštovanja na odnos temeljnih crta ličnosti i neverbalnih socijalnih vještina*. Diplomski rad. Zagreb: Hrvatski studiji, Studij psihologije.

Todorović, J. (2004). Bazične dimenzije ličnosti i stabilnost samopoštovanja adolescenata. *Godišnjak za psihologiju* 3(3),13-28. Niš: Filozofski fakultet.

Tomljenović, Ž. i Nikčević-Milković, A. (2005). Samopoštovanje, anksioznost u ispitnim situacijama i školski uspjeh kod djece osnovnoškolske dobi. *Suvremena psihologija*, 8(1).

Valås, H. (1999). Students with Learning Disabilities and Low Achieving Students: Peer Acceptance, Loneliness, Self-Esteem and Depression. *Social Psychology of Education*, 3(3), 173-192.

Živković, Ž. (2006). *Samopoštovanje djece i mladih*. Đakovo: Tempo.

DONATORI:

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Savska cesta 66
10000 Zagreb
tel.+385 1 555 7111
fax.+385 555 7222

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
Štrigina 1 a, 10000 Zagreb
tel:+38512399100
fax:+38512399111